

Гаркавий В. В.
кандидат економічних наук, доцент
Ткаченко В. С.
студент
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ, НАПРЯМКИ ТА МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ринкова економіка і сучасний науково-технологічний прогрес в усіх сферах виробничої та невиробничої діяльності суспільства докорінно змінюють соціальні, економічні, техніко-технологічні, організаційні та екологічні умови цього процесу, з одного боку, і визначають зрештою стабільність, конкурентоспроможність та ефективність національної економіки, життєвий рівень населення країни, його соціальне й духовне обличчя, з іншого. Водночас глобалізаційні процеси, що прискорюють темпи науково-технологічного та інноваційного прогресу і розширюють масштаби використання його результатів, як і формування загальносвітового конкурентного середовища, функціонування транснаціональних компаній та корпорацій, також справляють дедалі зростаючий вплив на стан, структуру й ефективність національного господарства та окремих його галузей, міжгалузевих комплексів і під комплексів.

Прискорений економічний розвиток, структурні, техніко-технологічні та організаційно-економічні зміни, які відбуваються у виробничій діяльності, є наслідком не стільки глобалізаційних процесів, скільки результатом реалізації науково-технічних та інноваційних розробок, що уособлюють у собі новітні знання в усіх галузях науки. До речі, в розвинутих країнах, які входять до Організації економічного співробітництва і розвитку, понад половина валового внутрішнього продукту створюється в інтелектуально місткому виробництві. Нинішнє постіндустріальне суспільство являє собою суспільство знання у подвійному розумінні: по-перше, джерелом інновацій дедалі більшою мірою стають дослідження та розробки...; по-друге, прогрес суспільства, який вимірюється зростанням ВВП і зайнятості населення, тепер однозначно залежить від успіхів у сфері знань, тобто від прискореного розвитку науки та освіти, їх якісної модернізації.

Тому цілком зрозуміло, що в цих умовах роль і значення науково-технологічного потенціалу держави, його цілеспрямованого й ефективного розвитку та всебічного удосконалення організації і системи управління науково-дослідною діяльністю невинно посилюються. Адже тільки на основі цілеспрямованого використання досягнень науково-технологічного процесу та інноваційних розробок можна забезпечити стабільний і конкурентний розвиток національної економіки, прогресивні структурні, техніко-технологічні та організаційні зміни в ній, а також переведення її на модель сталого, екологічно безпечного і соціально спрямованого функціонування у довгостроковій перспективі. Відтак виробництво конкурентоспроможної продукції та

інноваційну діяльність на сучасному етапі розвитку суспільства слід розглядати як органічно взаємозв'язані складові елементи єдиного процесу, а безпосереднє виробництво - як процес створення якісно нових інноваційних товарів, що користуються попитом на ринку.

До рішучого переходу на модель сталого розвитку, яка може бути реалізована лише за допомогою прискорення темпів екологоспрямованого науково-технологічного прогресу й широкомасштабного застосування екоінновацій в усіх галузях і сферах національної економіки, спонукають загострення глобальних екологічних проблем, з одного боку, та вичерпання, збіднення і деградація багатьох природних ресурсів, насамперед вичерпання невідновлюваних енергетичних. Зважаючи на той незаперечний факт, що майбутнє людської цивілізації прямо та безпосередньо залежить від стану навколишнього середовища й наявності природних ресурсів, а обсяги використання останніх і негативний вплив суспільства на природу, по суті, вже перевищують відтворювальні, відновлювальні та асиміляційні можливості земної біосфери, проблеми ресурсоекологічної безпеки людської життєдіяльності, розвитку екологічних і ресурсозберігаючих напрямів науково-технічного прогресу набувають першорядного значення. Те ж саме слід сказати й про необхідність переходу до принципово нових моделей, способів і методів ресурсоспоживання та охорони навколишнього середовища, відтворення його ресурсів і збереження в ньому динамічної екологічної рівноваги.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність переорієнтації всієї науково-дослідної та інноваційної діяльності в Україні на вирішення завдань, які відповідають національним інтересам держави, її економічного зростання і прискореного розвитку соціогуманітарної сфери з урахуванням особливостей трансформаційних процесів, демократизації суспільного життя та екологізації світових цивілізаційних тенденцій.

Щодо поняття "інновація", то воно нині має чимало визначень, детальний аналіз яких не є метою цієї статті. Загалом же інновації, або нововведення, означають розроблення та використання нових техніко-технологічних засобів, методів і способів оптимізації виробничої діяльності та випуск нових, якісніших товарів, що зрештою підвищує ефективність виробництва в будь-якій галузі та сфері економіки й життєвий рівень населення, поліпшує умови праці, економить виробничі ресурси, зменшує негативні соціальні та екологічні наслідки господарської діяльності тощо. Іншими словами, інновації, або нововведення, це застосування у господарсько-виробничій діяльності нових техніко-технологічних, організаційних і ефективних рішень.

У зв'язку з цим не можна не погодитися з думкою ряду авторів, що інновації є "якісними змінами у виробництві", що інновація - це "результат створення та освоєння принципово нового чи модернізованого засобу (нововведення), який задовольняє конкретні потреби". До речі, вчені й фахівці США розглядають інновації як складну виробничу та організаційно-економічну систему, що дає можливість перетворити науково-технічну ідею або винахід саме на комерційну реальність і підприємницьку діяльність. Зокрема, американський економіст П.

Елліот зазначає, що нововведення - це не що інше, як комерціалізація винаходу з метою виробництва корисного продукту, процесу або блага.

Теоретично розвиток інновацій та широкомасштабне використання інноваційних розробок повинні здійснюватися насамперед у тих галузях і сферах економіки, які виробляють споживчі товари або надають виробничі та невиробничі послуги. Проте практично все залежить, з одного боку, від економічної та інвестиційної політики держави й поведінки суб'єктів господарської діяльності, обсягів і структури інвестицій, можливості концентрувати останні на найбільш пріоритетних та ефективних напрямках і, з іншого, від стабільності політичної, соціально-економічної ситуації та сприятливого інвестиційного клімату в державі. Що ж до національного АПК, то, незважаючи на його пріоритетне соціально-економічне, стратегічне значення для суспільства, саме вкрай складне фінансово-економічне і соціальне становище аграрної сфери цього комплексу не стимулює суб'єктів підприємницької діяльності інвестувати кошти в її інноваційний розвиток.

Винятково велике, вирішальне значення ефективна науково-технологічна та інноваційна політика має для істотного підвищення продуктивності праці й конкурентоспроможності виробництва в усіх галузях і сферах національного АПК. Він характеризується нині як надто високою ресурсомісткістю та природозалежністю, так і через низьку продуктивність праці та віддачу сільськогосподарських земель і величезну техніко-технологічну відсталість - збитковістю виробництва, насамперед аграрних підприємств практично всіх організаційно-правових форм ведення господарської діяльності. Як результат - низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників, що не дає їм можливості радикально удосконалювати техніко-технологічну складову аграрного ресурсного потенціалу, добиватися підвищення рівнів механізації та автоматизації виробничих процесів в АПК.

Виробничий потенціал сільськогосподарських підприємств, який визначає рівень розвитку АПК в сучасних умовах, великою мірою залежить не лише від насичення технікою у фізичних одиницях, а й від наукомісткості цієї техніки, використання "ноу-хау при її конструюванні та експлуатації, а також від її енергоекономічних показників.

Створення таких видів техніки і технологій, які відповідають кращим зарубіжним зразкам, освоєння альтернативних джерел енергії, перехід до прогресивних систем ведення землеробства й тваринництва, нових способів переробки аграрної сировини і зберігання продуктів харчування - це пріоритетні напрями інноваційно-інвестиційного розвитку АПК, основні чинники забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного агропромислового виробництва.